

1930/1969

RECOLLA DAS IMAXES
DO PATRIMONIO INMATERIAL GALEGO PORTUGUÉS

MEMORIA E PATRIMONIO

Unha boa práctica co PCI

XUNTA
DE GALICIA

MEMORIA E PATRIMONIO

Unha boa práctica co PCI

AS IMAXES DO PATRIMONIO
AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

A FERMOSA E DOENTE HISTORIA DA NOSA MEMORIA

Nos caixóns de moitas das nosas casas, as imaxes están a tornarse amarelas polo paso do tempo, e tamén a memoria do que fomos e de onde vimos está a esvaecer.

Poñer en valor a fotografía é poñer en valor a nosa historia, a fotografía é unha máquina do tempo que nos permite percorrer as nosas terras e os nosos devanceiros durante todo o século XX, e coñecer a verdadeira historia do territorio, nese tránsito dunha sociedade fondamente rural a unha sociedade maiormente urbana.

O alumnado das nosas escolas pode achegarse a todos os álbums familiares e construír coas súas fotografías o verdadeiro rostro da nosa xeografía, poñer en valor estas imaxes é o mellor recurso pedagóxico para albiscar e entender a nosa historia.

A fotografía ten esa fascinante evocación da inmortalidade, recuperamos a historia dos avós, dos pais, dos traballos, das viaxes, das festas...permítenos reconstruír os momentos máxicos da antropoloxía cultural da nosa terra; por iso, o Certame de Recolla *“As imaxes do patrimonio”* é tan importante.

Agora ben, a fotografía non pode caer na banalización dos bos momentos, as imaxes antigas non poden ser remendos de nostalxia, a colleita de imaxes nos centros escolares ten que levar un proceso de reflexión crítica.

A fotografía ten que ser tamén a chispa que prenda o lume da curiosidade para entender como viviron os nosos, os seus momentos difíciles, a fame, a emigración, o frío, o sexismo, o analfabetismo, as guerras e, sobre todo, a falla de liberdade, que formaron parte tamén dos camiños difíciles do século pasado.

Por iso é importante escribir sobre as imaxes, porque escribir é pensar, preguntar e entender a atmosfera e o mundo que viviron. Cada avó ou avoa é un pozo de sabedoría, un tesouro vivo; preguntarlle por cada fotografía do seu álbum é a mellor fonte de información para recuperar o noso patrimonio e para entender o que somos. E disto dá boa conta a importante e interesante participación que houbo nas distintas convocatorias dos certames de fotografía realizados.

A Asociación Cultural e Pedagóxica Ponte...nas ondas! co seu traballo tenta evitar que o Patrimonio Inmaterial que atesoura Galicia e o Norte de Portugal non perda a cor nin a memoria. O seu esforzo axuda, xa desde a escola, a coidar a esencia do que somos, a entender mellor as nosas orixes e a non ser simples espectadores da comracencia das imaxes, senón tamén a axudar a construír unha formación máis solidaria, máis informada, máis crítica e máis coñecedora da nosa historia.

Difundir as imaxes recollidas nos Certames *“As imaxes do patrimonio”* en formatos dixitais axuda a espallar por todos os centros escolares a importancia das nosas imaxes e da nosa memoria para recompoñer o noso pasado común, e albergar os proxectos inmateriais do noso futuro.

Anxo Cabada

Fotógrafo

Membro do xurado do Certame
“As imaxes do patrimonio”.

Coordinador do traballo:
Xerardo Feijoo

Deseño gráfico e ilustracións:
Andrés Meixide

Corrector de textos:
Santiago Veloso

Voces Podcast:
Damián Alonso e Yara Gutkin

Deseño das actividades interactivas:
Roberto Noguerol

Saberes e oficios

Terra

Mar/Río

Ciclo festivo anual

Oralidade

1930

Carrexando
mobles

Pablo Lado Lestón

IES Plurilingüe Fontexería, MUROS

Nesta imaxe de 1930 podemos ver dúas mulleres carrexando mobles na vila de Muros. Destaca o feito de axudarse da cabeza para proceder ao traslado dos obxectos, un recurso anti-gamente moi habitual, sobre todo entre as mulleres.

8

Muros

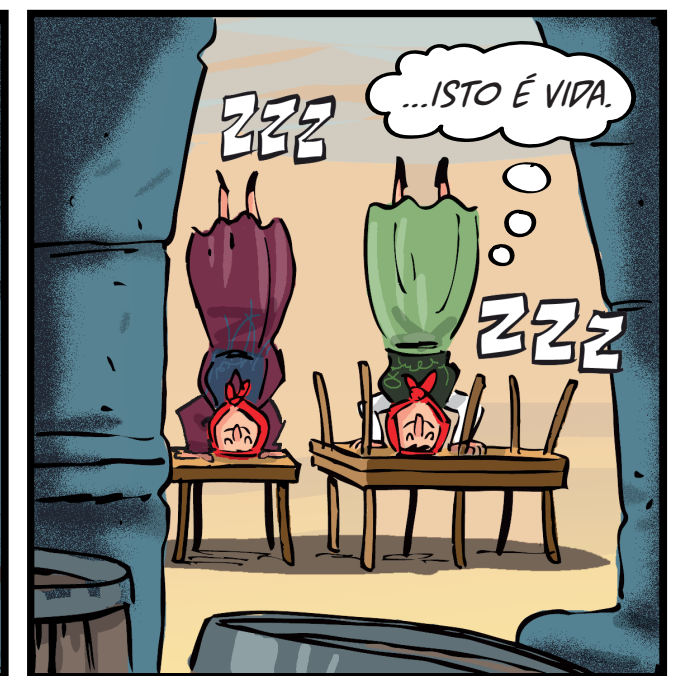
Carrexar pesos na cabeza:

Carrexar pesos na cabeza para transportalos dun lugar a outro era un traballo que realizaban acotío as mulleres, o que lles permitía ter as mans libres e poder ocupalas con outros vultos ou simplemente valerse delas para equilibrarse. Para protexer a cabeza facían unha espiral cunha tea e púñana enriba da testa para que o peso non as mancasse. A estes círculos de trapo chamábanlle "rodete".

Xa desde nenas aprendían a postura para o equilibrio e o ritmo de movemento, para desprazarse coas cargas e así evitar accidentes.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

9

PNO!

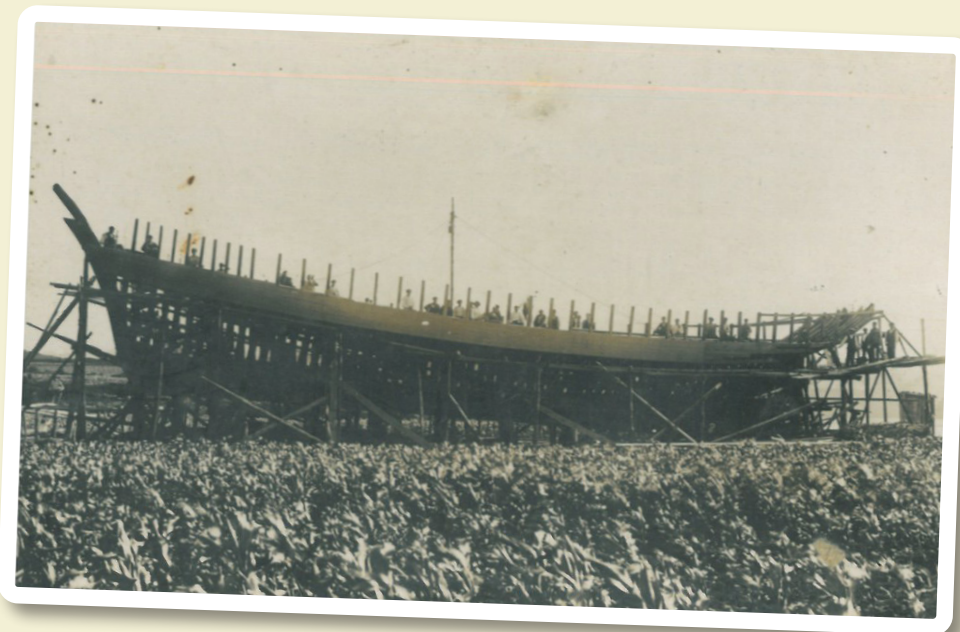
1940

Estaleiro

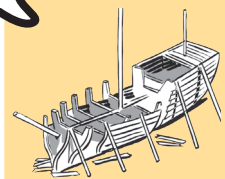
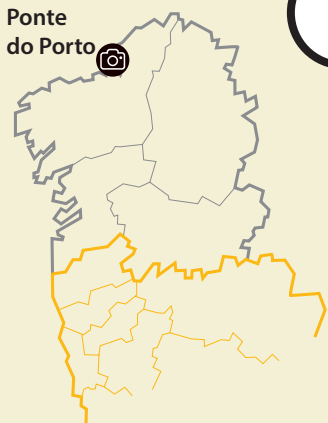
Helena Ameijeiras Tajés

IESP Pedra da Aguía, A Ponte do Porto, A CORUÑA

Estaleiro da Ponte do Porto onde se construían distintos tipos de embarcacións no ano 1940.

Ponte
do Porto

Estaleiro:

O estaleiro é o lugar onde se constrúen e reparan buques. Como naquela época todos os barcos estaban feitos de madeira, quen os construían eran os chamados carpinteiros de ribeira.

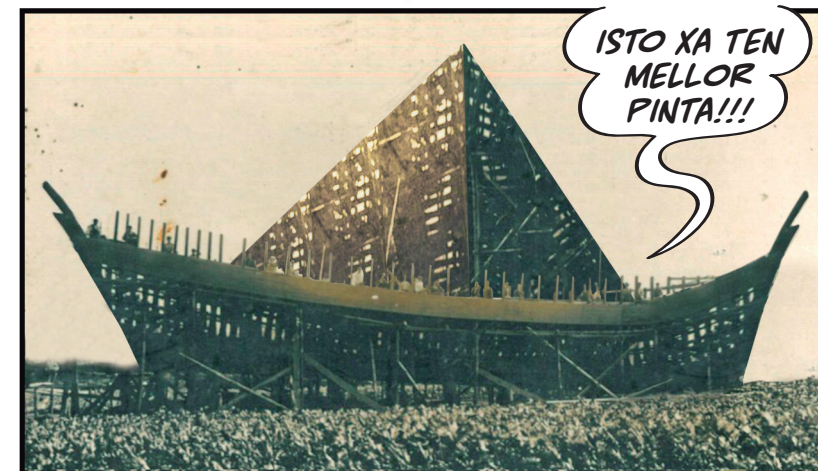
Antigamente os carpinteiros non tiñan instalacións propias e desprazábanse pola costa até os lugares onde os demandaban usando zonas abrigadas ou construíndo pequenas estruturas temporais para traballar. A partir do ano 1940 fíxose máis doada a posibilidade de conseguir as concesións administrativas para asentarse nas beiras do mar e foi cando se empezaron a construír os estaleiros propiamente ditos.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

10

11

PNO!

1947

Canteiros

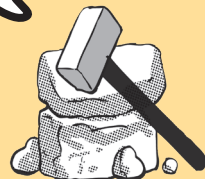
Mauro Daniel Artos Salgueiro

IES Terra Turonio, GONDOMAR

Esta fotografía sa-
couse nunha canteira
do monte Galiñeiro (na
parroquia de Vincios, en
Gondomar) e os seus in-
tegrantes son 7 cantei-
ros adultos e un neno de 8
anos. A imaxe amosa unha
das actividades máis duras
que se realizaban naquela
época. Os homes pasaban
a xornada picando e prepa-
rando as pedras na cantei-
ra, mentres que as mulleres
realizaban as tarefas da casa, do campo e a comida para levarlles aos homes ao monte.

Naquela época os nenos comezaban a traballar moi novos e a súa axuda era moi impor-
tante para diferentes tarefas como: amorear pequenas pedras, facer recados e levar-
lles auga fresca aos canteiros. O meu avó traballou desde neno no monte da Estoca, unha
parte baixa da serra do Galiñeiro. Como podedes ver, no centro da foto pódese observar
un neno suxeitando na man un porrón de auga. Ese neno, hoxe en día, é un avó que lembra
con nostalxia ese tempo de duro esforzo nas canteiras. Ese neno é meu avó.

i

Canteiros:

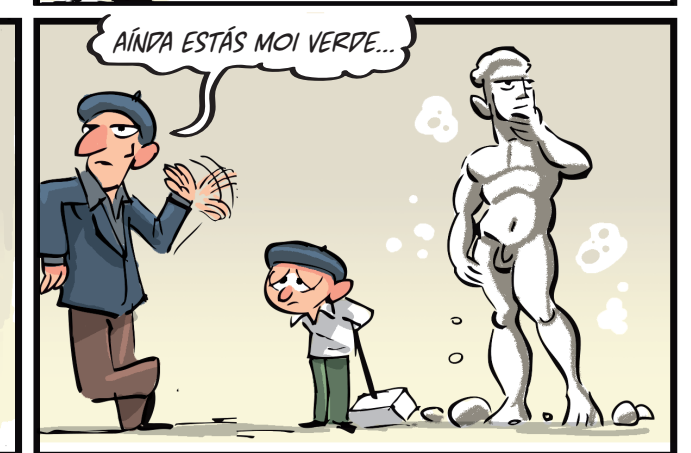
Un canteiro é aquela persoa que extrae a pedra, lábraa e constrúe con ela casas, canas-
tros ou calquera outro elemento arquitectónico que se precise. Antigamente desprazába-
nse de vila en vila cos seus apeiros de traballo para construír alí onde os chamaban. Para
comunicarse entre eles, sen que ninguén fóra do gremio os entendese, crearon un idioma
propio chamado "o verbo dos arxinas".

Para distinguir as pedras traballadas por uns e outros canteiros, gravaban nelas unhas
marcas propias para saber canto debían cobrar ao rematar o traballo cando varios profe-
sionais traballaban nunha mesma obra. Estas marcas adoitan aparecer nos muros tanto
interiores como exteriores e son motivo de estudo a día de hoxe.

Gondomar

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMONIO

PNO!

1950

Central
telefónica

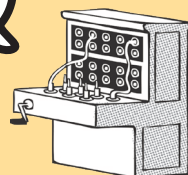
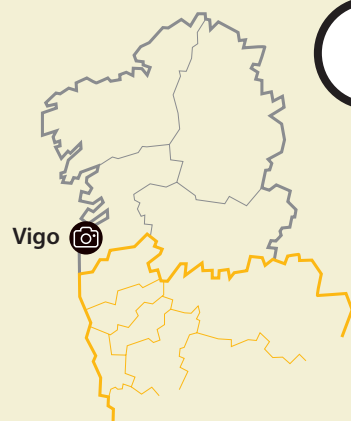
Alonso Amenedo Pérez

CEIP Santiago Apóstolo, Franza, MUGARDOS

Charo era unha
telefonista de Vigo de hai
70 anos, máis ou menos,
de 1950.
Era a tía da miña
veciña Elena.

14

Cadro telefónico, central telefónica:

No principio das comunicacións telefónicas, para poder comunicarse existían as centrais telefónicas. Nelas a distribución de chamadas facíanas as operadoras (case sempre eran mulleres) que se encargaban da conexión das terminais do número de teléfono da persoa que chamaba coas da que a recibiría na súa casa. Deste xeito, quen efectuaba a chamada telefónica realmente estaba a contactar primeiro coa central, que era quen se encargaba de realizar a conexión.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMONIO

15

PNO!

1957

Puntadas
nas redes

Edgar Cabral
CEP Sabarís, BAIONA

16

Foto na Praia de Santa Marta en Baiona. Apréciase ao fondo a capela que lle dá nome á praia. A muller da dereita é a miña avoa Pilar Fernández, coñecida por Lara. Ela é atadeira de profesión. Redes que acompañan os mariñeiros todos os días. As redeiras invisibles, remendando rotos con axilidade e perfección... toda unha arte ver o manexo da agulla ao bailar coas redes. Redeira, atadeira, a profesión da miña avoa. A artrose das súas mans confirmao, anos traballando coas redes molladas, posturas difíciles, movementos de agulla infinitos nas horas...

Praia de
Santa Marta

Redeiras:

Tecer e arranxar as redes cando volvían do mar era, e segue a ser, un traballo maioritariamente feito por mulleres: as redeiras. Estas persoas realizan un labor tradicional, manual e altamente cualificado que se desenvolve dende a aparición das redes e segue a facerse, con moitos cambios, hoxe en día. Os barcos que chegan a porto descargan as redes deterioradas e recollen aquelas que xa foron reparadas para volver saír pescar. Sen a actividade das redeiras, os labores de pesca non se poderían levar a cabo e é, hoxe en día, unha das actividades tradicionais relacionadas co mar que aínda se conservan con vitalidade.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

17

PNO!

1960

Cesteiros

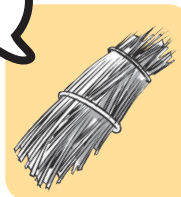
Noa Pereira Silva

CEIP Cerdeiriñas, Piloño, VILA DE CRUCES

Fotografía dos anos 60 na que se reflicte perfectamente a vida diaria das xentes da aldea. Muller traballando con vimbios mentres coida dos seus descendentes. Unha cesta facendo de berce.

18

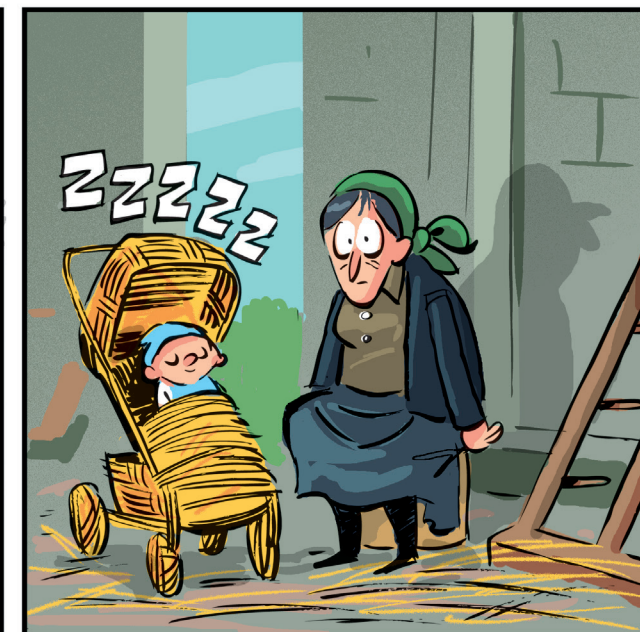
O vimbio:

O vimbio é unha fibra natural que se obtén das pólas dun arbusto da familia dos salgueiros e que se tece para crear cestos, cestas e outros obxectos útiles. Nalgunhas partes de Galicia tamén se usa para atar as cepas no tempo da poda. No tecido para facer utensilios utilízase o talo e as pólas da planta, xa sexa en todo o seu grosor para o marco ou en varas cortadas lonxitudinalmente para o tecido propiamente dito.

O vimbio é lixeiro máis robusto e é unha óptima opción para a elaboración de útiles que teñan unha función na que se precisa resistencia.

O vimbio, cun calibre máis grosso que os usados para atar as viñas, era utilizado nas escolas dos anos 40 ata os 60 por algúns mestres e mestras para impor a súa autoridade nas aulas masificadas, propias daqueles anos.

Vila de Cruces

19

1964

Extracción do volframio

Fabián Varela Louzao

CEIP Cerdeiriñas, Vila de Cruces, PONTEVEDRA

20

Extracción do volframio en Fontao, Vila de Cruces, durante a Segunda Guerra Mundial.

Volframio (W):

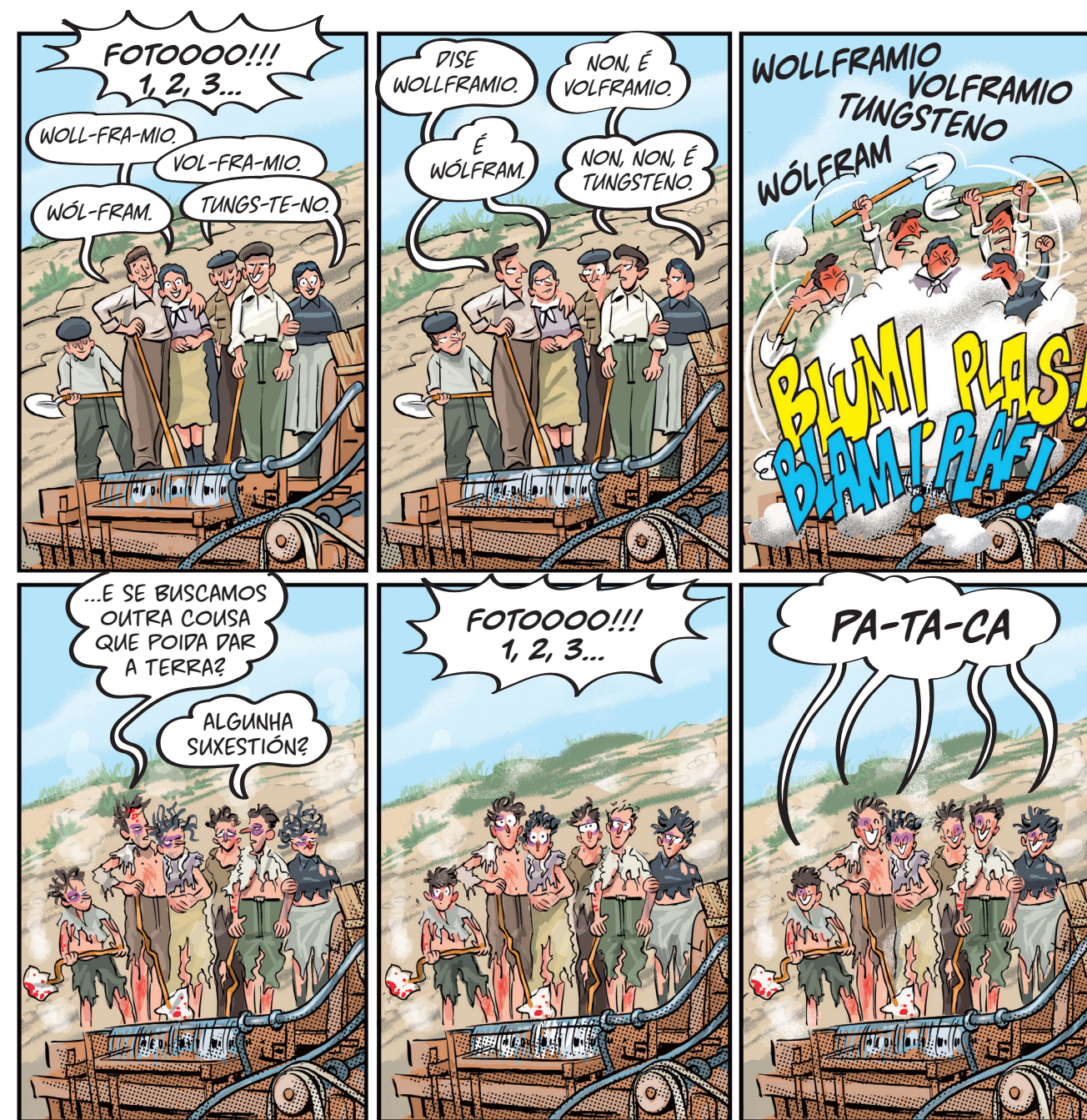
O volframio ou tungsteno é un metal escaso na codia terrestre que se usa na fabricación de aparellos para pesca, nos filamentos das lámpadas incandescentes, en eléctrodos non consumibles de soldaduras, en resistencias eléctricas, no mesturado co aceiro e na fabricación de aceiros especiais.

O volframio foi un material estratéxico para a fabricación de armas e estivo na lista de produtos máis cobizados durante a Segunda Guerra Mundial tendo moita importancia económica na Galiza dos anos 40 do século pasado, debido á gran demanda que deste mineral había por parte dos contendentes nos dous bandos.

Vila de Cruces

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

21

PNO!

1967

Cursos de costura

José Viaño

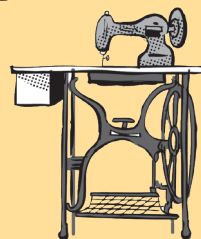
CPI Plurilingüe de Vedra, local social de Vedra, A CORUÑA

22

Asistentes a un curso de costura (tia Obdulia, irmá do avó do alumno). En 1967 un dos saberes tradicionais que máis se relacionan co patrimonio cultural é a elaboración de roupa para usos tradicionais. A asistencia a cursos de costura garante que este saber perdure.

i

Máquina de coser:

É un aparello que serve para que a costura da roupa sexa moito máis rápida. Usábana as costureiras. Un labor, a costura, maioritariamente desenvolvido por mulleres.

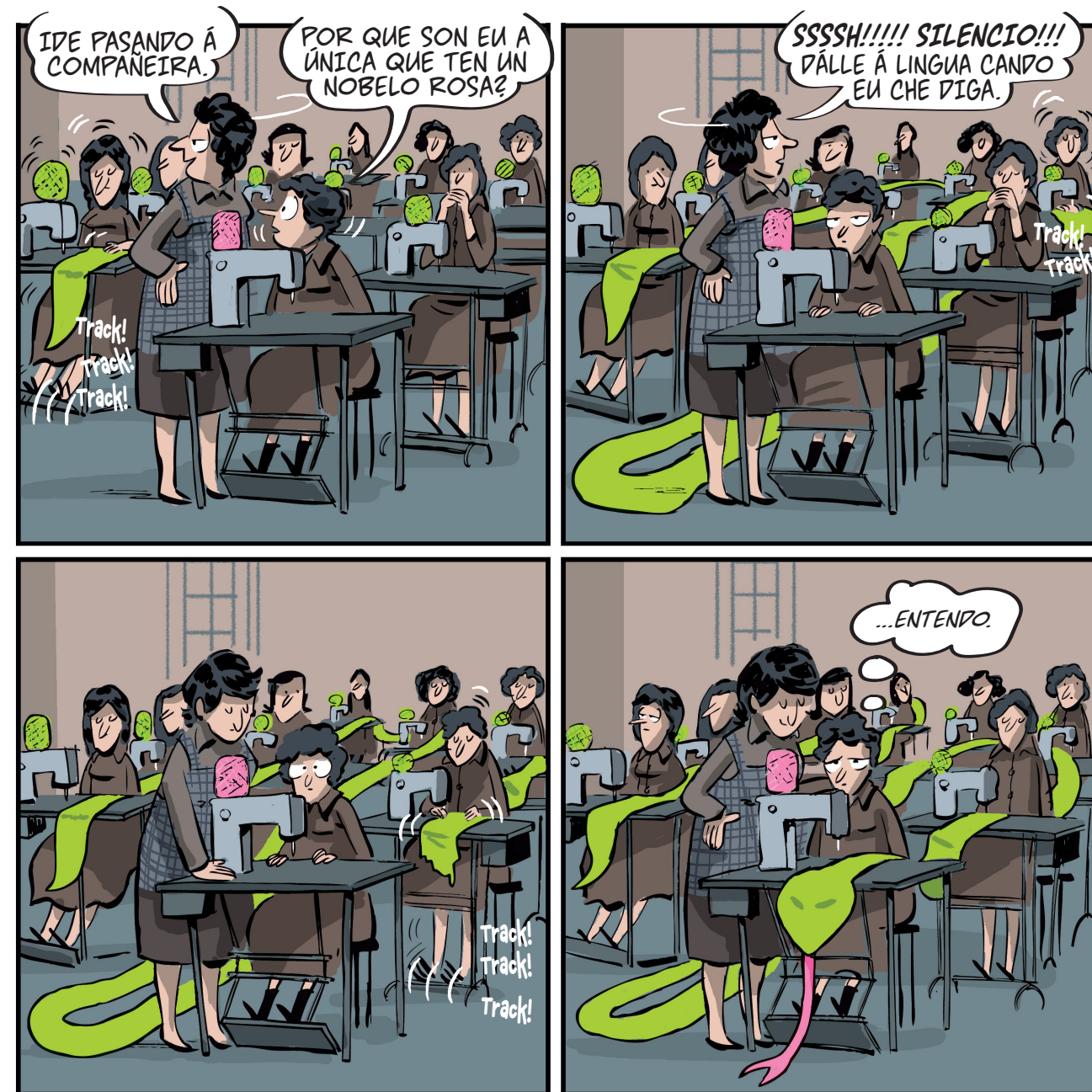
Este trebello púñase en funcionamento cando se apertaban uns pedais que levaba na parte inferior e coas mans dirixíase a costura para conseguir un labor ao gusto da costureira. A maioría delas aprendían xa de nenas.

A práctica da costura desde a casa particular quedaba á marxe de horarios e dereitos laborais, e non adoitaba ser unha práctica exclusiva senón que se compatibilizaba con outros traballos relativos á crianza de fillos e fillas e ás tarefas do fogar.

Até os anos 50 do século pasado había costureiras que se desprazaban de casa en casa para alí facer as pezas de roupa nova ou reparar as que ían rompendo.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

23

PNO!

1969

A mili

Greta García Salgueiro

IES Valadares, VIGO

Esta cómica fotografía sacouse no ano 1969 e nela aparece o meu avó Marcelino, de pé, á esquerda e "armado" cun coitelo, a piques de lle cortar o pelo ao seu curmán Juan, sentado e berrando polo que ían facer despois do tempo e do esforzo que lle levará ter o pelo longo. Xusto cando comezaba a estar de moda, cortáronllo xa que tiña que comezar o servizo militar obrigatorio. Á "mili", que naquela época duraba ano e medio, debían acudir co pelo curto ou totalmente rapado. Afortunadamente para o curmán Juan, el non tivo que pasar todo o tempo na mili, xa que, xusto cando estaba facéndoa, baixaron outros tres meses da súa duración, polo que só estivo quince meses de "mili". O meu propio avó Marcelino fixera xa previamente a "mili" na división da Mariña por mor do resultado dun sorteo, o que puido desembocar en varios problemas, posto que o meu avó non sabía nadar daquela, o que resulta bastante gracioso tendo en conta o corpo do exército no que fixo finalmente o seu servizo militar.

24

Servizo militar obrigatorio, MILI:

Chamábaselle facer a MILI ao servizo militar obrigatorio que todos os mozos debían realizar cando cumprían a maioría de idade. Durante un período de varios meses eran chamados a filas onde, no apartado do exército que lles correspondía e sometidos ao estrito réxime militar, eran adestrados nas diferentes técnicas militares e no uso do armamento propio da arma na que eran recrutados.

Pola súa banda, e sen ter carácter militar, as mozas daquela época facían o que chamaban o servizo social obrigatorio.

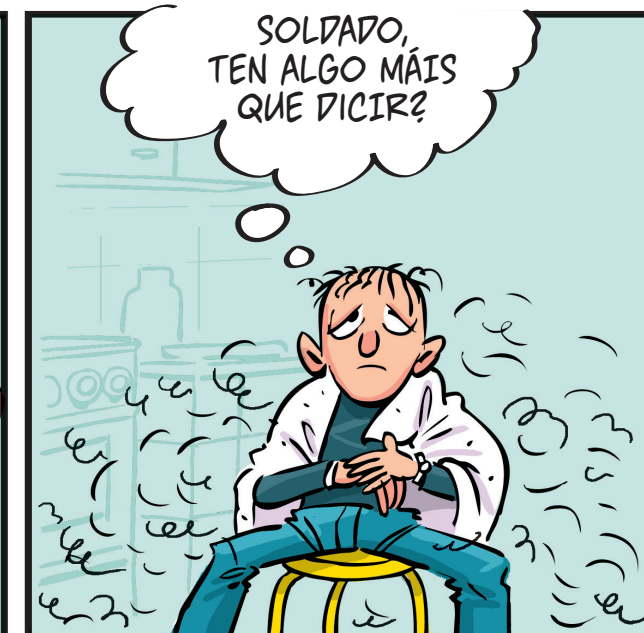
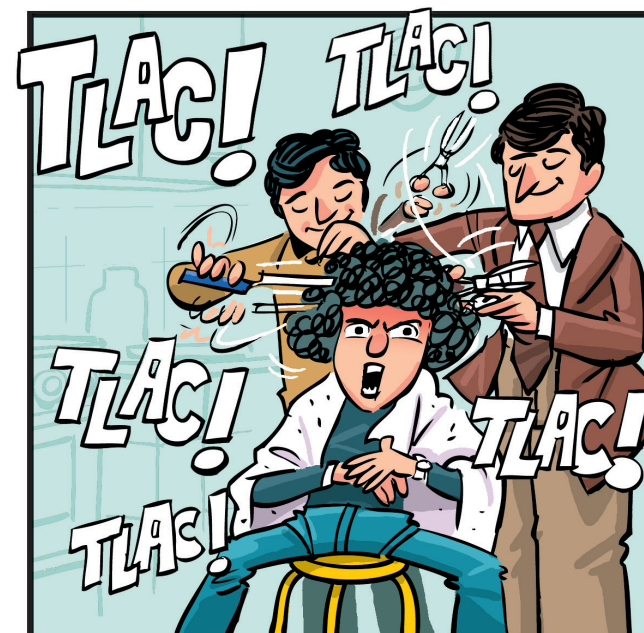
No ano 2001 rematou a obrigabilidade do recrutamento, xa que o exército se converteu en profesional.

Vigo

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMONIO

25

PNO!

1940

Hórreo

Abel González Ramilo

CEIP da Cruz - Camos – NIGRÁN

O hórreo dos meus bisavós (Pepe e mãis Digna) e de Miña tataravóa Herminia en Parada, Nigrán. Cun antepasado canino á sombra.

i

Hórreo:

O hórreo, canastro ou cabaceiro é un elemento da arquitectura rural que cumpría a función de almacenar os produtos da agricultura afastados da humidades e dos animais para mantelos nun estado óptimo de consumo.

Son construcións de pedra ou madeira elevadas do chan por piares que teñen unhas volutas na cima que se chamada "tornarratos" que impiden que os animais poidan chegar arriba e devorar a colleita.

Hoxe en día, aínda que perderon o seu uso agrícola, están protexidos porque se considera que son elementos patrimoniais que debemos defender e preservar.

Nigrán

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

PNO!

1960

A matança
do porco

Retrato da tra-
dição da "matança
do porco" na ilha de
São Jorge, arquipé-
lago dos Açores. Nele
estão meus pais e tio
com meu avô.

28

As Açores

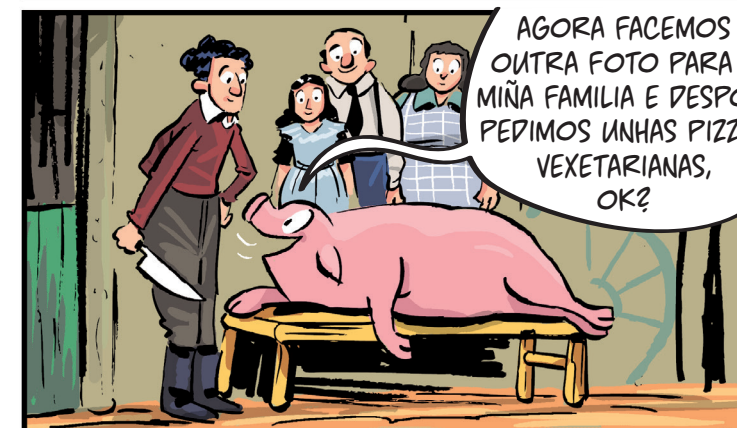

Matanza do porco:

É o conxunto de operacións que se realizan para o sacrificio do porco, o preparado do ca-
nal e a posterior elaboración dos embutidos e salgado doutras pezas para conservar a carne
obtida. A matanza adoitaba ser, e aínda o é, un motivo habitual de reunión das familias para
axudar nos traballos que implicaba. Todos participan nesta celebración facendo o que co-
rresponde a cada idade: os homes terman do porco para que o matachín o mate, as mulleres
recollen o sangue e reméxeno para evitar que calle e os nenos e nenas agarran o porco polo
rabo para axudar a que non se mova. A festa continúa coa degustación da carne do animal
que se poden comer xa ao pouco tempo de morto.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

29

PNO!

1964

Empregos agrícolas

30

Claudio Afonso Conraria

Agrupamento de Escolas Murallas do Minho, VALENÇA DO MINHO

Nesta foto, tirada em 1964, podemos ver os meus avós paternos e também uma das minhas tias, a praticar a agricultura num campo perto do rio Minho e onde também hoje há uma ecopista. Eles estavam a utilizar um animal a puxar um arado e enxadas, que eram os instrumentos mais utilizados naquela altura. Normalmente cultivavam-se batatas e couves, assim como o milho, mas a maior parte era para dar de comer aos animais. Ao redor do campo podem-se ver vinhas o que também era bastante comum e um muro com bastante vegetação e árvores à volta, onde depois se situavam mais campos. Todos estes campos eram dos meus familiares e todos ajudavam a cultivar os campos dos outros para a maior quantidade de vegetação possível, pois não era muito fácil conseguir comida uma vez que o dinheiro era pouco, e a zona onde se situavam não era muito habitada. Esta foto para mim é importante pois sempre me lembra de como a vida era antigamente e também me lembra de como a minha avó me contava histórias sobre esse tipo de coisas e como as faziam.

Arado:

É um apeiro usado em agricultura para preparar a terra para a sementeira ou plantar. Normalmente árase o campo depois da colheita co obxectivo de eliminar as herbas e os restos do cultivo anterior deixando o terreo preparado para a vindeira sementeira, xa que remove as capas superficiais de terra para permitir a entrada dos nutrientes e da auga. Foi un instrumento básico e a súa invención representou un dos maiores avances da técnica agrícola na historia da humanidade.

Valença

31

1965

Carapuchos

Maruxa Malvar Torres

IES Ponte Caldelas, en Barcia do Seixo,
PONTEVEDRA

Nas aldeas do Suído, en concreto, Barcia do Seixo, era moi usado en tempos o carapucho, unha peza feita con material vexetal, moi práctica para os meses de inverno. Para elaborar os carapuchos uníanse material vexetal, xuncos, facendo unha capa que tapaba a cabeza e protexía da chuvia, pero deixaba libre o movemento baixo el e permitía transpirar. O xunco colliase nas Xunqueiras, no mes de xullo recollíase en mollos, mallábase despois para abrandalo e poñíase a secar. Gardábase en atillos ata setembro, que é cando se empezaba a traballar, entretecendo as cordas ata elaborar o carapucho. Había familias que chegaban a facer entre 100 e 150 por ano, nas noites de inverno. Moitos eran vendidos na Feira de Doade, onde ían os aldeáns da Barcia vendelos ou intercambialos por outros produtos. O carapucho utilizábase para cubrirse da chuvia. Levávanos ao monte cando tocaba a quenda de coidar o gando miúdo que compartían entre todos os da vila, cabras e ovellas. Levaban o carapucho e un anaco de pan con touciño para pasar o día, e cantaban algunha cántiga.

32

Barcia
do Seixo

O carapucho:

O carapucho era a parte superior dunha capa confeccionada con palla de centeo ou con xuncos, utilizada para protexerse da chuvia. O carapucho era o elemento que tapaba a cabeza, o impermeable completo chamábase coroz, e completábase cunhas polainas para protexer a parte baixa das pernas feitas co mesmo material.

Este tipo de pezas facíanas os labregos unindo as pallas para despois atalo no pescozo. Era un sistema moi eficaz que protexía da chuvia, deixaba libre circulación das mans debaixo dela e permitía a transpiración.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

PNO!

33

1967

Curro de
cabalos

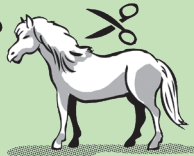
Ariadna Álvarez Ramírez

IES Pedras Rubias, Salceda de Caselas, PONTEVEDRA

Unha longa tradición. Nesta fotografía podemos observar un curro de cabalos en Baiona. Era unha festa equina, que agora segue a celebrarse. Foi tomada no mes de agosto de 1967, onde imitaban os galegos cando intentaban domar os cabalos salvaxes dos montes. Entre toda a xente que observaba este espectáculo atopábanse os meus avós, Otilia Cabaleiro Martínez e Xosé Ramírez González; tamén os meus bisavós, Amable e Servando Cabaleiro Pérez. Na imaxe podemos ver o balbordo dos cabalos polo estado de nerviosismo que lle provoca toda a xente do seu redor. A maioría dos cabalos son de cor escura cunha mancha branca na cabeza, e hai de diferentes idades. Case toda a xente viste con camisa branca e cunha gorra mariñeira. Algúns deles moven os paus ou bastóns para facer que os cabalos avancen e corran alborotados. Esta festa, actualmente, é declarada de Interese Turístico Internacional. E aínda que existan diferentes opinións sobre esta tradición, esta fotografía é mostra dunha actividade que leva realizándose na nosa terra durante moitos anos.

34

Rapa das bestas:

A rapa é unha práctica gandeira que se fai unha vez ao ano cos cabalos que viven en liberdade nos montes galegos e portugueses. Cada verán os donos das bestas, axudados por amigos, veciños e veciñas, percorren os montes da parroquia para localizar as mandas de animais e conducilos a un local chamado curro, onde son marcados, saneados e onde se lles rapan as crinas para despois devolvelos ao monte para que recobren a liberdade.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

35

PNO!

1944

Caza
estrelado

Helena Ameijeiras Tajés

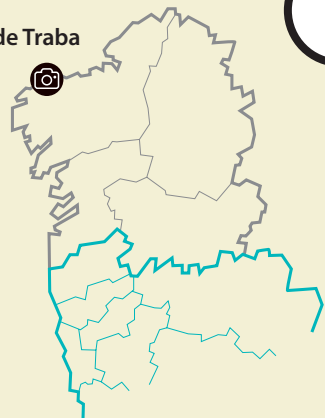
IES Pedra da Aguia, CAMARIÑAS

36

Caza americano estrelado na praia de Traba no 1944, en plena Segunda Guerra Mundial, sen deixar vítimas.

Praia de Traba

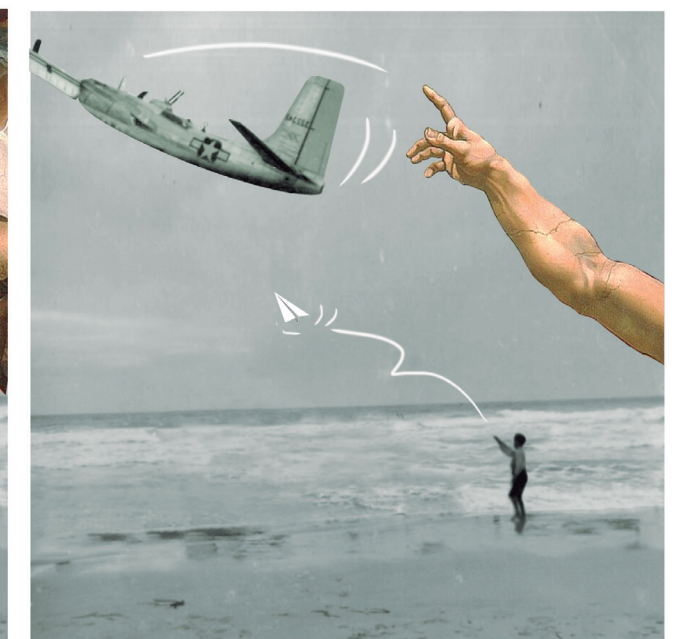
Segunda Guerra Mundial:

Foi un conflito militar que se desenvolveu entre o 1939 e o 1945 no que participaron moitas nacións do mundo, o que a converte na guerra máis grande da historia da humanidade. Para participar nela, Os Estados Unidos mobilizaron máis de cen millóns de militares e dedicaron toda a súa capacidade económica, militar e científica ao servizo do esforzo bélico.

A Segunda Guerra Mundial foi a máis mortífera da historia, cun resultado de entre 50 e 70 millóns de vítimas, o 2,5 % da poboación mundial daquela época.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

37

PNO!

1968

Marisqueo

Marta León París

IES Plurilingüe Fontexería, MUROS

A praia da Virxe segue a ser hoxe en día unha zona habitual de marisqueo. Mais, coma todo, esta actividade tamén foi mudando co inexorable paso do tempo. Os berberechos e ameixas que se recollían no 1968 non pasaban ningún control de calidade e non existían as depuradoras na zona, polo que os propios marisqueiros se encargaban de facelos "desbabar". Esta técnica consiste en deixar os berberechos, ameixas, reloxos, etc. en auga salgada durante bastantes horas para que elas mesmas boten toda a area. Antes, tratábase dunha zona libre onde calquera podía realizar esta colleita. Na actualidade atópase regulada e é preciso formar parte dunha asociación para realizar este traballo, aínda que o acceso á praia segue a ser libre. Probablemente, un dos principais motivos deste cambio se deba precisamente a esta concepción da actividade de marisqueira como un traballo. Antes levábase a cabo simplemente para consumo familiar. Agora, o primordial é sacar beneficio do mar e moitas veces esquecemos conservar o mellor posible o medio. É unha mágoa que os propios veciños da zona non sexamos conscientes da importancia de coidar o noso contorno.

38

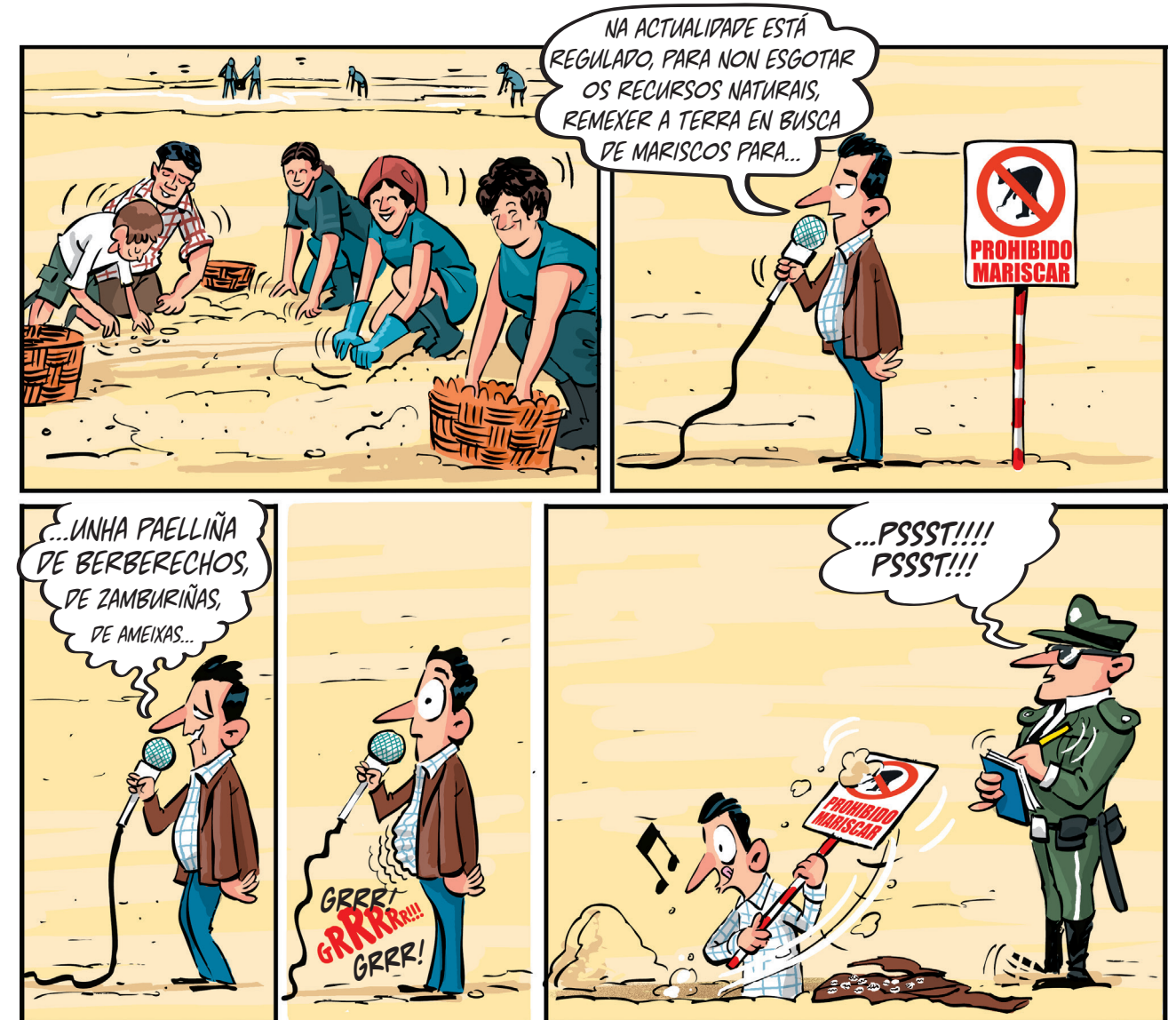
O marisqueo:

O marisqueo é a actividade desenvolvida polos mariscadores e mariscadoras que consiste na cría e recollida de marisco. A maiores, abarca os traballos de mantemento das zonas asignadas para ese labor.

Os diferentes tipos de praia dan lugar a distintas técnicas de marisqueo. Nas zonas rochosas existen moluscos adheridos á roca e crustáceos que se refuxian en cavidades, mentres que nas zonas areosas se atopan en galerías escavadas polos propios animais, polo que para recollelos fai falta usar ferramentas coma os raños ou rastrelos para peitear a area.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

39

PNO!

1957

Teatro popular

Gabriela Pereira Rodríguez

IES Pontecaldelas, PONTECALDELAS

En moitas aldeas, o papel dinamizador das mestras permitiu desenvolver grupos de teatro amadores dos que participaban os nenos e as nenas e tamén a xente moza, normalmente antigo alumnado desa mestra. Este é o caso representado na foto, un grupiño de teatro amador da parroquia de Vilarchán, dirixido por Dona Lola, unha mestra que na década dos 60 foi quen que trasladar o amor pola escena a un feixe grande de cativos.

A aparición dun grupo de teatro máis ou menos estable constituía un espazo novo de encontro, de lecer compartido no que se aprendía ou mesmo se moceaba. Neste novo espazo convivía xente de diferente idade, dando lugar á transmisión de saberes, ao encontro comunitario, ao intercambio de ideas e vivencias. Non tiña menos importancia o logro colectivo da representación final ante os nenos e nenas da escola ou, noutras ocasións, ante o pobo. Por outra banda, a posta en escena implicaba doses altas de creatividade. Recorreríase a todo o que había nas

casas, desde a la de ovella usada para simular os cabelos do pastor ás colchas convertidas en suxestivos panos de fondo ou escenarios.

40

Vilarchán,
Pontecaldelas

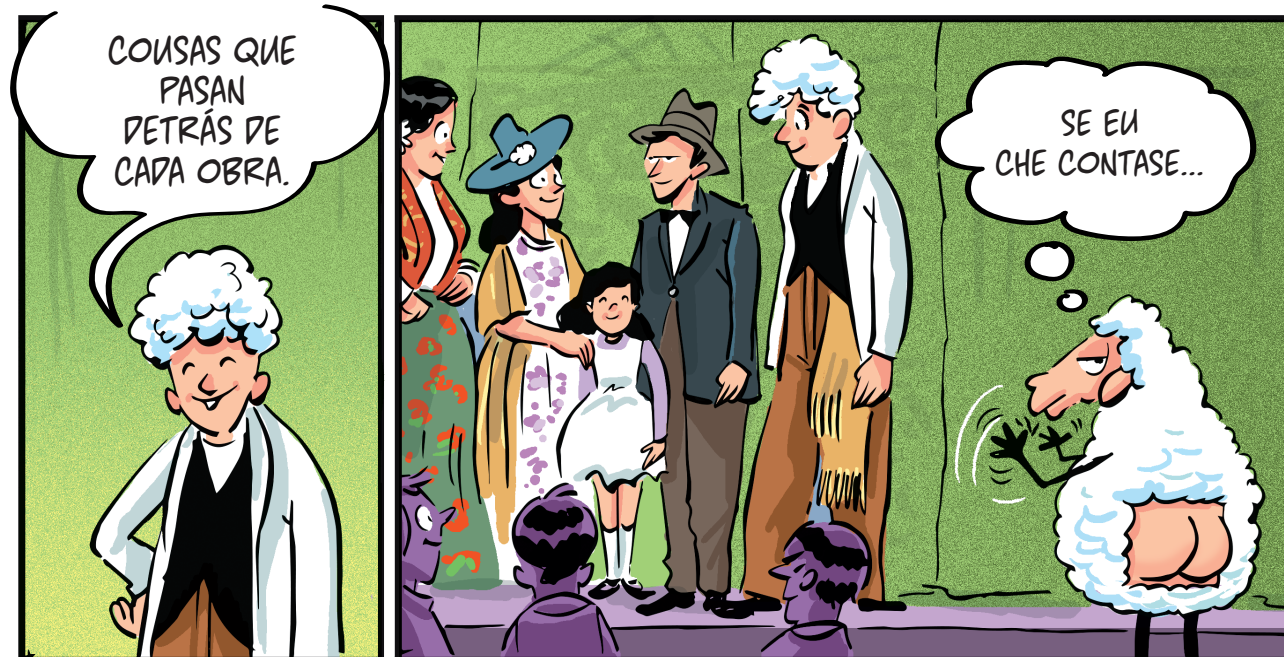
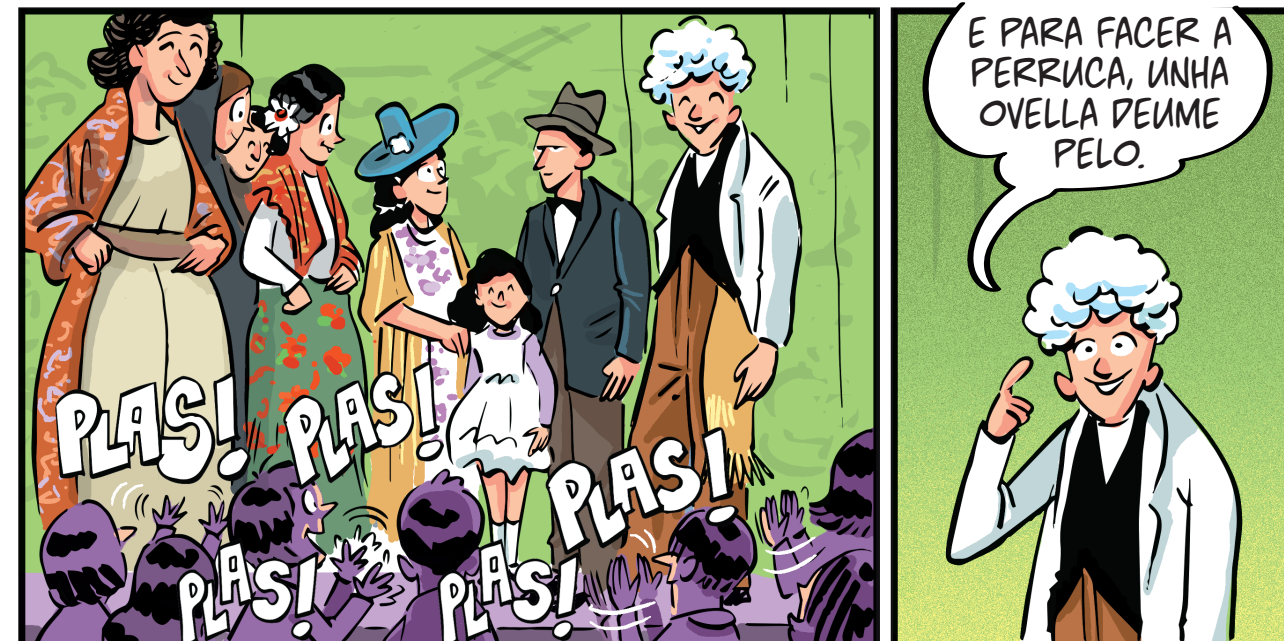

Teatro:

O teatro é a arte de representar en público obras dramáticas ou cómicas por parte duns actores e actrices que actúan xeralmente nun palco ou escenario. Hai compañías que se dedican a representar obras de teatro de xeito profesional, pero tamén existen grupos afeccionados que representan as súas creacións en casas da cultura ou pequenos locais lonxe do circuito profesional. O teatro popular é representado en festas anuais como o Nadal ou o Entroido.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

41

PNO!

1968

Músicos
no palleiro

No ano 1968, nas Festas de Vide (As Neves). O avó de Izan Ubeira (Antonio Ubeira Rodríguez, o que toca o tambor) cos seus dous irmáns e o seu cuñado. Tocan a pandeireta, o bombo e o tambor.

42

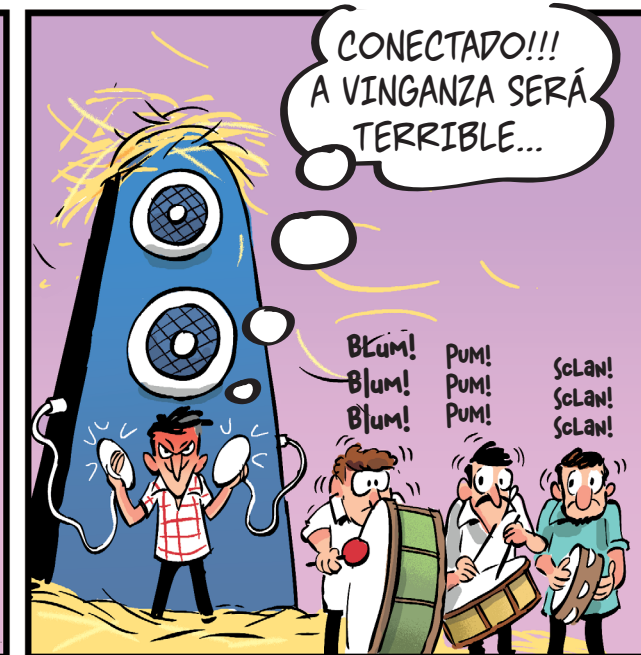

Palleiro ou meda:

Amoreamento grande de herba seca ou palla que se coloca normalmente na eira ordenadamente formando un cono para que non lle entre a auga no caso de que chova, e que se usa para dar de comer ao gando nos días que pola climatoloxía non pode saír a pacer ao campo.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

43

PNO!

1934

Enterro

Antía Estévez

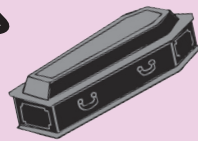
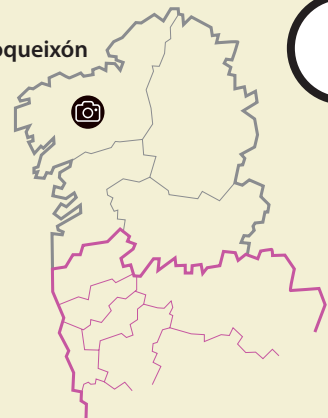
CPI de Vedra, Lestedo, BOQUEIXÓN

Un enterro en Lestedo.
D.Domingos Ríos Varela. 1934

44

Boqueixón

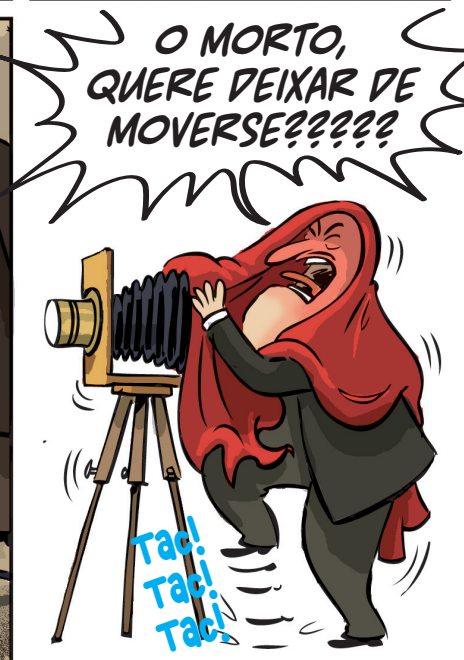
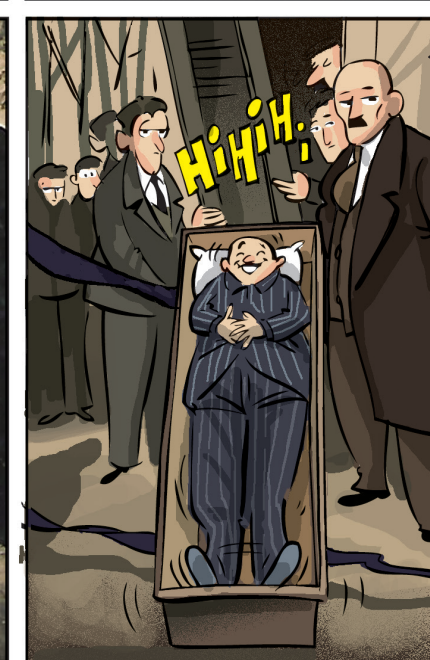
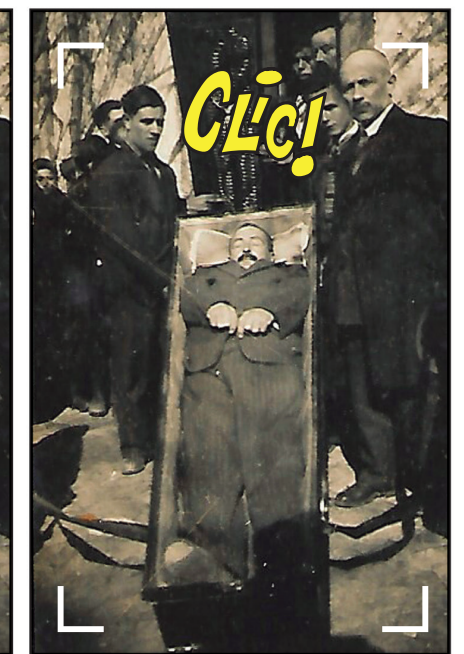

Fotografías de mortos:

As fotos dos falecidos foron, sobre todo a finais do século XIX e na primeira metade do XX, unha práctica habitual constante na sociedade galega e no norte de Portugal. A súa finalidade era documentar a morte dun familiar do que a familia non posuía ningún retrato ou o falecemento dun neno do que non existía ningún documento gráfico debido á súa curta idade, para mandar as imaxes do falecido a familiares que estaban na emigración. Tamén servían como proba de falecemento por motivos económicos ou hereditarios.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

45

PNO!

1960

Alfombras
florais

Xabier Suárez Cordero

IES María Soliño - CANGAS

Descrición da foto do patrimonio inmaterial das alfombras do Corpus Christi. É unha foto de principios dos anos 60, na cal se fan alfombras con flores e arbustos, en Bueu, para que logo pase a procesión por enriba delas. Na foto aparece a Miña bisavoa no lado esquerdo, xunto con dous tíos avós meus, un no lado esquerdo e outro no dereito. As alfombras fanas todos os veciños da vila e as flores recóllense unha semana antes do día da procesión.

46

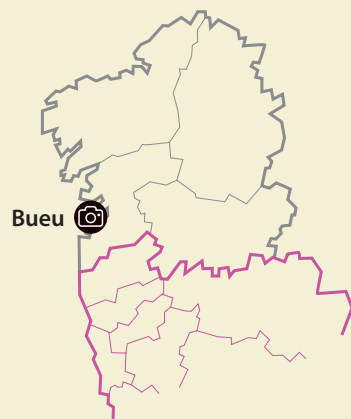
Alfombras florais:

As alfombras florais constitúen unha das expresións máis representativas do patrimonio inmaterial galego-portugués. En cidades e vilas da Eurorrexión hai o costume de elaborar nas rúas alfombras ou tapices con diversos elementos vexetais cando chega o día da festa da localidade.

Dende días antes, as xentes van recollendo os elementos florais e verdes da natureza coa que comporán a alfombra que cada ano ten un deseño diferente ideado por veciños e veciñas.

A noite anterior á festa elabóranse os tapices cos elementos requiridos sobre un deseño feito previamente no chan para que luza espléndido á hora da procesión.

As alfombras están relacionadas con cerimonias que van desde o domingo de Ramos ata o San Xoán, festividades que están vencelladas á terra.

Bueu

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

47

PNO!

1963

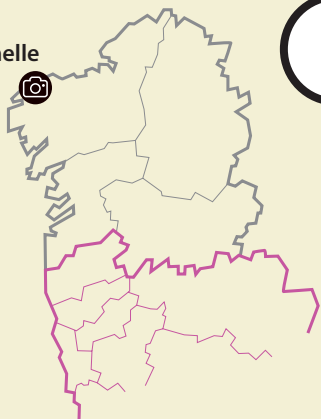
Carreira
de burros

No día do Entroido
nunha carreira de
burros en Camelle, en
Camariñas. 1963.

48

Camelle

Burro fariñeiro:

Pesa entre 120 e 180 kg. A pelaxe é fina, densa, suave e de lonxitude media; a súa cor é gris ou dun marrón claro, e máis clara na parte inferior. Existen poucos exemplares que se atopan, principalmente, nas comarcas do Morrazo, de Betanzos, dos Ancares, do Courel e nas montañas ourensás.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

PNO!

49

1965

Xogos
tradicionais

50

Samuel González Villabrille

IES Fontem Albei, A Fonsagrada, LUGO

Festas de Vilanova de Oscos (Asturias). Na foto vese a meu avó Belisario participando nos xogos tradicionais para nenos e adultos que se facían antes nas Festas. Tiñan que ir a cabalo ou en bicicleta, e coller unha cinta que estaba enganchada nun carrete cun pau. Nesa Pesta, foi el o gañador. O premio poron 50 pesetas (30 céntimos de hoxe), que era o equivalente a un xornal da época. Antes as Festas facíanse coa Misa e sesión orquestra. Despois de comer facían xogos e xa volvía a orquestra e o baile.

Vilanova
de Oscos

Bicicleta:

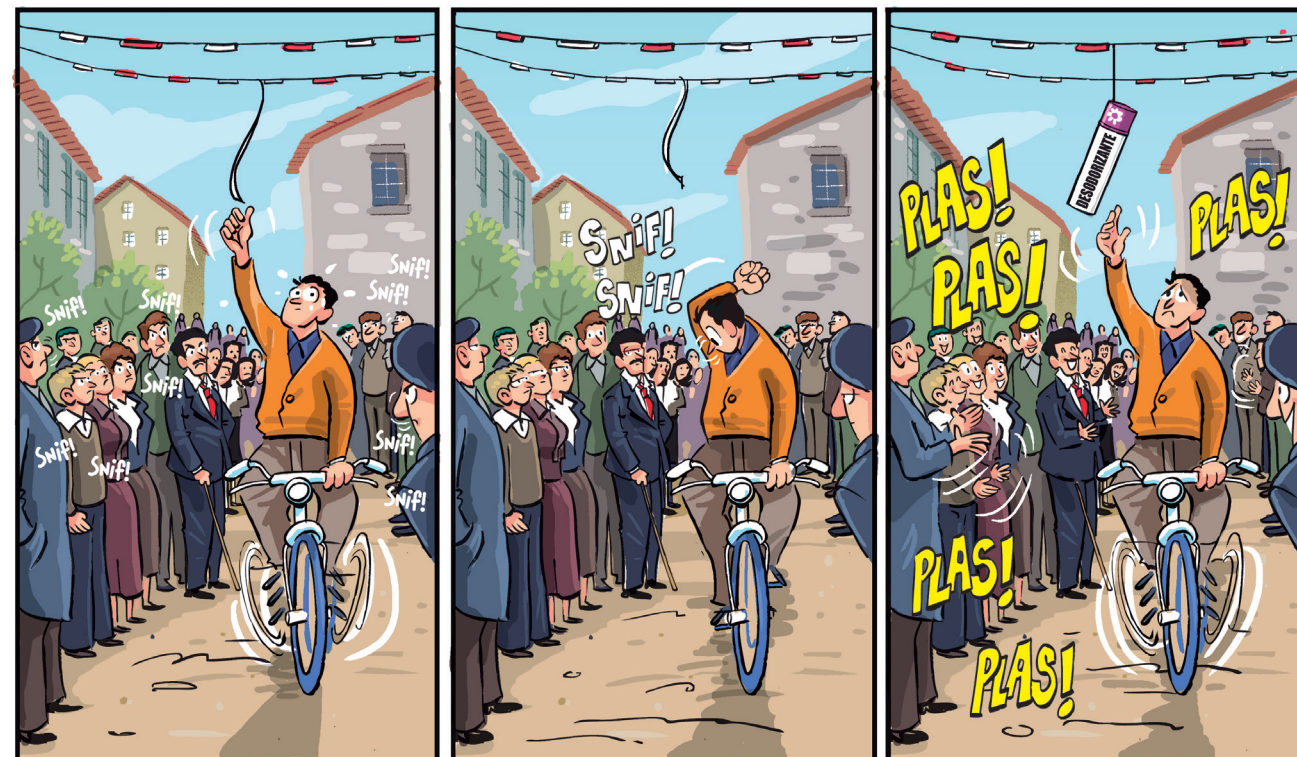
É un medio de transporte que consta de dúas rodas, sela para sentarse e guiador para agarrarse e dirixir a marcha que se produce cando o ciclista empurra os pedais que ten a cada lado do cadro.

A bicicleta apareceu en formatos primitivos a mediados do século XIX, e tivo un gran desenvolvemento no século XX, no que foi durante moitos anos un dos agasallos preferidos dos nenos e nenas daquela época.

Hoxe, a humanidade volve a vista a ese medio de transporte pola súa versatilidade e economía e por non ser contaminante do medio ambiente.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

51

PNO!

1967

Pasos decisivos

Yashira Álvarez Ramírez

IES Pedras Rubias, Salceda de Caselas, PONTEVEDRA

Esta fotografía foi tomada nunha festa en Pontevedra. Dias antes disto, organizárase un concurso de xota e muiñeira. A miña avoa Otilia Cabaleiro Martínez e o meu bisavó Servando Cabaleiro Pérez son a parella do centro. No concurso participaban catorce mozas e mozos, e entre eles os meus familiares conseguiron gañar. O premio para a parella co mellor baile era unha cea nun restaurante da zona. Na imaxe tamén podemos observar outras tres parellas máis e ao fondo a igrexa da parroquia. Vestían de xeito diferente, coa roupa da vida diaria. A miña avoa lembra que ensaiaran moito para gañar este concurso, e que ademais o pasaron moi ben. Entre tantas duras tarefas que tiñan, sempre estaba ben bailar e divertirse un pouco.

Baile popular:

En todas partes do mundo o baile é practicado pola humanidade como un dos principais xeitos de diversión, adoptando en cada lugar manifestacións particulares e diversas, que os habitantes inventan e van adaptando aos seus gustos ao longo dos séculos.

En Galicia, a maiores dos bailes como a muiñeira ou a xota galega, hai multitude de bailes únicos e característicos de cada comarca, que só se poden coñecer visitando as festas e romarías das súas parroquias, como é o caso das ancestrais danzas brancas ou os bailes dos Ranchos de Reis.

O baile tradicional galego foi declarado en 2018 ben de interese cultural (BIC) do patrimonio inmaterial de Galicia.

Salceda

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

PNO!

1969

Romaría de Santa Rita

Mariana Guimarães

Agrupamento de Escolas
de Gondinfelos, BRAGA

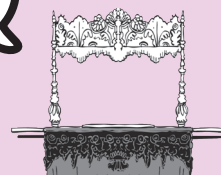
Nesta fotografia está o meu avô a levantar o andor da Santa Rita. Esta é uma tradição da Pregaría de Negreiros, concelho de Barcelos, mantida de geração em geração, em que os homens carregam os vários andores e as crianças e adolescentes acompanham a procissão vestidos de santos de acordo com cada andor.

54

Barcelos

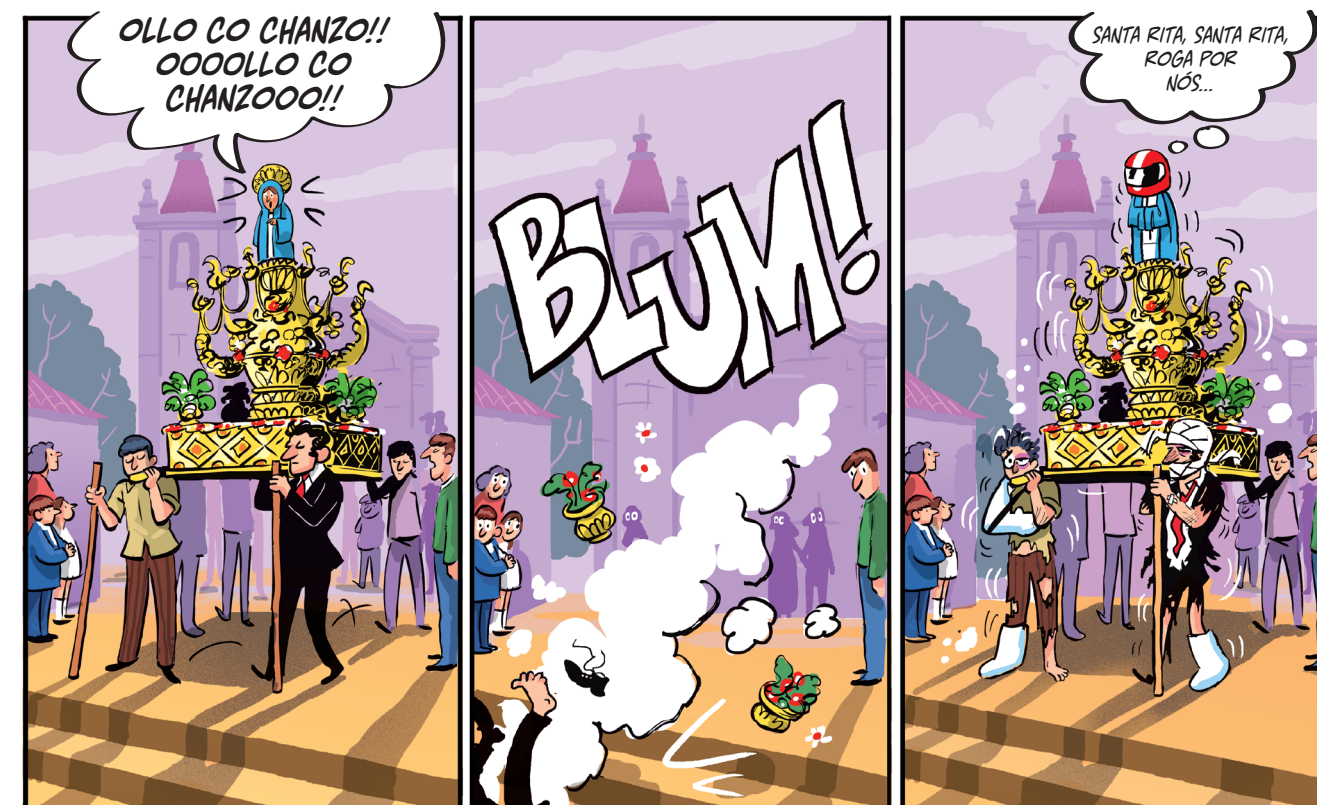

Romaría:

Unha romaría é unha festa popular na que a xente acode a un lugar determinado por motivos relixiosos e, ao mesmo tempo, divertirse. Hoxe chámase romaría a calquera gran movemento de xente acudindo a un lugar aínda que sexa por motivos diferentes aos relixiosos. En calquera romaría hai, ao carón das que manteñen un contido relixioso, unha gran cantidade de actividades que nada teñen que ver coa fe: comida, música e danzas prolongan a festa ata ben entrada a madrugada.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

55

PNO!

1969

Futbolín

Martina Dacosta Otero

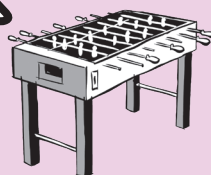
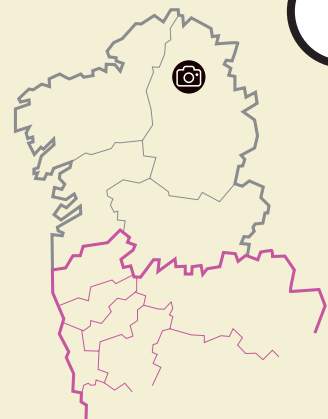
CEIP de Cedeira, REDONDELA

Está tomada en Matadoso (Lugo) en 1969, nela aparecen o tío avô de Martina Dacosta e os seus amigos xogando ao Fútbol de mesa.

56

Matadoso

Fútbol de mesa:

Chamado en galego "matraquiño", é un invento do galego Alexandre de Fisterra, pseudónimo de Alejandro Campos Ramírez que, tras resultar ferido na Guerra Civil española, viu no hospital que moitos nenos e maiores, feridos coma el, non podían xogar ao fútbol. Ocorréselle a idea de inventar o matraquiño e, xunto co seu amigo Francisco Javier Altuna, carpinteiro, fixeron o primeiro trebello para xogar. Aínda que o invento foi patentado en 1937, Alexandre tivo que exiliarse a Francia despois da guerra e perdeu os papeis das patentes nunha tormenta, polo que non hai maneira de saber como era o primeiro deseño, nin a súa forma nin as súas medidas.

AS IMAXES DO PATRIMONIO AS IMAGENS DO PATRIMÓNIO

57

PNO!

AS IMAXES DO PATRIMONIO
AS IMAGENS DO PATRIMÔNIO

MEMORIA
E PATRIMONIO

Unha
boa practica
co PCI

